

## Velezrada pro T G M

Říjen roku 1953 byl docela obyčejný měsíc a docela obyčejný byl i den, kdy odpoledne zazvonil telefon. Manželka mého přítele Mirka mi řekla vyděšeným hlasem: "Mirka i Zdeňka sebrali a odvezli do Prahy. Víím, že jsi s tím měla taky něco společného, tak ti volám." Lehce se mi podlomila kolena. S pomyšlením na odposlouchávaný telefon jsem ještě stačila vykoktat, že je to hrozné, ale já o tom nic nevím.

Potom nastaly dny a týdny čekání. Z počátku mne ovládl strach a chaos - dost silně. Nikomu jsem neřekla ani slovo, vše zůstávalo jen ve mně, ale bylo to hrozné. Jednoho dne dostal můj manžel dopis. Na zadní straně obálky byla nálepka: „Těm, kteří Boha milují, všechno slouží k dobrému.“ Četla jsem ta slova a náhle mne naplnil klid.

Věděla jsem najednou zcela přesně, že to, co mne čeká, musím přijmout a podstoupit. Věděla jsem, co dělám a následky jsou zde. Delší dobu mi bylo známo, že moji přátelé Mirek a Zdeněk jsou v ilegální skupině a po puči v únoru 1948 podávají zprávy o poměrech u nás do Francie. Mirek mne několikrát požádal, abych zprávy předala místo něho. Se spojkou jsem se setkala na lavičce na Petrově, přesně jako v románech.

V té době mi bylo 26 let, skončila jsem filosofickou fakultu a stihla udělat doktorát. Druhý rok jsem učila. Na gymnáziu samozřejmě nebylo místo. Po roce dojíždění na devítiletku do Vranovic jsem se dostala následující rok do Brna a učila jsem v Ústavu pro tělesně vadné. Jednoho dne se ředitel školy rozhlédl po pedagogickém sboru a řekl: "Někdo musí jít na přednášku. Je to o protilidové a protinárodní činnosti TGM." Nikdo samozřejmě nechtěl jít. Pohled ředitele padl na mne, nejmladší členku sboru a byla jsem vybrána. Bylo to pro mne osudné. Prezidenta Masaryka jsem vždy nesmírně ctíla a jeho ideály humanity, demokracie i morálky byly mým životním krédem. Přednáška byla plná lží a útoků, nepravd, polopravd a osočování. Údajně byly nalezeny tajné dokumenty. Měla to být zásadní rána osobnosti TGM, kterého stále značná část národa ctíla. Přednáška vycházela ze stejnojmenné knihy, která vyšla v Orbisu za redakce Dr. Jana Pachty, přednosty politického oddělení kanceláře prezidenta republiky, a dále Františka Nečásk a Evy Raisové. Byla jsem hluboce pobouřena. Knihu jsem si opatřila a napsala dvanáctistránkový rozbor, kde jsem věcnými argumenty vyvracela nepravdy a urážky. V demokratickém státě by tento článek mohl vyjít v kterémkoli časopise. Za komunistické totality to byla velezrada.

Předala jsem článek Mirkovi, který jej odeslal do Francie. Netrvalo to ani celý rok, kdy byla tato skupina sedmi lidí, vedena Dr. Zdeňkem Kesslerem, prozrazena.

A teď, na podzim 1953 jsem tedy čekala, kdy při nelidských výsleších mých přátel padne i mé jméno. Trvalo to 6 týdnů a ten den přišel 26. listopadu, v mlhavé odpoledne. Po mém příchodu ze školy se ozval zvonek a dva "nenápadní" pánové s pražským přízvukem prohlásili, že mne potřebují odvést ke krátkému výslechu v Brně, hned se vrátím. Začali se okamžitě přehrabávat v pokoji, kde jsme s manželem bydleli u mých rodičů. Manžel byl ten den v Praze a rodiče stáli jako dva solné sloupy, bezmocní a vyděšení.

Prohlídka trvala několik hodin. Vzali spoustu písemností. U manželova harmonia se zastavili a řekli: "Otevřete to piano." Otevřela jsem jej a sdělila, že je to harmonium. Byl večer, když mne vyzvali, abych s nimi šla na krátký výslech. Já jsem ovšem věděla své. Poslední pohled rodičům zhrouceným v zoufalství a bezmocnosti.

Před domem stál tehdy známý černý tatraplán (auto mocipánů a StB) s pražskou značkou. Čekali tam dva další muži. Dva z nich mne posadili na zadní sedadlo mezi sebe. Pouta mi nedali. Nikdo mi neřekl ani slovo, bavili se mezi sebou. Rychle jsme míjeli Brno a směřovali k Praze. Přiznávám se, že jsem si tehdy přála, abychom se vybourali a já skončila raději někde mrtvá, než abych musela snášet to, co mne čekalo.

Při vjezdu do Prahy mi zavázali oči. Teď už mne obklopila jen černá tma - tma noci, šátku i tma v duši. Slyšela jsem jen lomoz, hrubé hlasy a zažívala nevlídné postrkování. Dveře při otvírání a zavírání řinčely, vodili mne po schodech nahoru a dolů. Ve stroze zařízené místnosti mi šátek sundali a bylo mi sděleno, že jsem zatčená. Na můj dotaz "Proč?", estébák v civilu zamumlal: "Vy víte." Ptát se bylo zbytečné, prostě neodpovídali. Zavedli mne do další místnosti, kde stály dvě estébačky. Jedna z nich na mne křikla: "Svléct do naha!" Potom následoval rozkaz dělat dřepy. Bylo jich snad čtyřicet nebo padesát, nevím. Potom jsem dostala velkou reznou halenu a rezné pánské kalhoty, bez knoflíků i tkaniček. Vzali mi brýle a teď jsem byla ještě ke všemu poloslepá. Strčili mi k podpisu papír, kde byl seznam věcí v mém bytě. Úplně malý, zcela zasunutý smysl pro humor se probudil, když jsem četla: varhany.

Potom mi opět zavázali oči a následovalo postrkování, dupot a křik. I později to vždy vzbuzovalo dojem, jako by kolem mne byla spousta lidí. S řinčením se otevřely kovové dveře.

Po sundání šátku jsem byla v holé cele. Ve stěně dva obdélníky (skládací postele), na druhé straně zdi sklapovací deska stolku a dvě sedátka. Cela asi 3x2,5m velká. Vedle dveří s kukátkem bylo téměř nekryté turecké WC s kohoutkem na vodu. Nahoře šedě zamížený úzký pruh okna krytého mříží a dole malý otvor, opět krytý mříží. Později jsem zjistila, že z tohoto otvoru dvakrát denně na několik minut vycházelo teplo.

Kovové dveře se s řinčením zavřely, oko zůstalo nějakou dobu na kukátku. Zůstala jsem úplně sama, vydaná absolutnímu zlu. Zlu, strachu, bezmoci a nejistotě. Zlu záměrně ničícímu důstojnost člověka a drtícím jej až do kořene jeho bytosti. Stála jsem v holé cele a hleděla před sebe. Pláč zůstal zaražený někde hluboko ve mně. Nevím, jak dlouho jsem zde stála, několik hodin určitě. Potom se rozletěly dveře mé cely, vešli dva estébáci, hodili na zem deku a vyklopili jakési lehátko, těsně nad zemí. Přikázali mi, abych si lehla a další povel zněl: "Ruce stále na dece." Při ležení mi stále svítilo ostré světlo do očí. Světlo, které zhaselo pouze ve dne. Povel: "Ruce stále na dece!" bezpečně zajišťoval, že nikdo z vězňů neusne. V celách byla strašná zima. Deky chatrná a špinavá. Pokud člověk usnul, automaticky schoval ruce pod deku. V tom okamžiku začalo bušení na dveře a křik: "Ruce!" I mně se stalo, že jsem usnula a strčila ruce pod deku. Následovalo surové bušení na dveře a křik. Spánek už nepřicházel. To byl ostatně také účel. Když nebušili na mé dveře, tloukli někde vedle a nadávky se sypaly. Celou noc světlo do očí, zima a řev. Jen nadlidské vyčerpání a mé mládí mohly způsobit, že jsem chvílemi přece jen spala.

Brzy ráno přišel povel složit deku na zem před ústřední topení, zaklapnout postel, vyklapnout sedátko a desku stolu. Někdo všoupl ešus s podivnou tekutinou a kouskem chleba. Za chvíli byly ešusy opět posbírány.

Dlouho se nedělo nic. Potom vtrhli do cely opět dva estébáci a dostala jsem vynadáno, že se nehlásím. Příště, kdykoli někdo vstoupí, řeknu: "Číslo 1175 hlásí, že je vše v pořádku." Jsem tedy pouhé číslo, bez jména a identity, vydaná všanc všemu, co se jim zachce. Ironie této věty byla opravdu hluboká a nelze ji zapomenout. Na dotaz, kdy se mnou bude někdo mluvit, jsem nedostala odpověď. Brzy jsem zjistila,

že ptát se na cokoli nemá smysl. Mlčení bylo skoro horší než nadávky, dokonalo pocit, že člověk je zcela izolován a ztracen. Proto chodili zásadně vždy dva – co kdyby jeden podlehl záchvěvu lidskosti?

Několik dnů se nedělo vůbec nic. Jen těžko je možné popsat tyto dny, které sestávaly z minut, čtvrt hodin a hodin – dlouhé, bezčasové nic, do kterého byl člověk vržen bez jakékoli přípravy. Rodina, práce, běžný svět – to vše se stalo úplně neskutečné. Jen bezbřehé, dlouhé prázdno, zdánlivě bez budoucnosti a konce. A kolem zlo, nejistota a úzkost očekávání. K tomu hlad, zima a noci beze spánku. Chybějící smyslové podněty a jakýkoli lidský kontakt. Bezvadně vypočítáno, jak zničit lidskou bytost, jak ji otupit, zdeptat, zbavit vší naděje. Odejmout jí sílu k odporu, učinit povolnou. S t o j í c í č a s . Bylo těžké to vše zpracovat, najít v této situaci sílu a orientaci. Bůh mi tehdy pomáhal a sčítal mé slzy.

Asi za týden zařinčely v noci dveře, a když jsem odhlásila, že u čísla 1175 je vše v pořádku, beze slov mi zavázali oči. Začalo postrkování – nahoru – dolů – výtah – několik dveří – nebylo možno se orientovat. Později jsem se domnívala, že mne záměrně vodí stále dokola. Šátek mi sundali v místnosti, kde byli tři muži v civilu – jeden seděl, dva stáli. Výslech začal. Stála jsem u zdi, bez brýlí poloslepá a čelila přívalu lží, výhrůžek a ponižování. Netýkalo se to jen lidí z mé skupiny, ale špinění byli mí rodiče a hlavně Ada, můj manžel, který byl farářem. Když jednomu estébákovi došel dech, začal druhý nebo třetí, někdy křičeli i dva současně. Výsledky nelze popsat – uplynulo 49 let a nikdy jsem o nich nehovořila. Život šel přes ně dál, ale někde v hloubi nitra jsou stále doutnajících, nevyhaslé.

Shrnu jen hlavní události. Můj hlavní vyšetřovatel měl asi 35 let, vlnité nazrzlé vlasy, vodnaté, chladné oči a dlouhé, pěstěné nehty. Ty další, kteří přicházeli na pomoc, aby naháněli větší hrůzu, jsem si nezapamatovala. Jméno svého vyšetřovatele jsem neznala a ani teď jsem po něm nepátrala. Přesto dnes vím, že se jmenoval Loskot.

Stála jsem hodiny u stěny, proti psacímu stolu, kde seděli „oni“. Měla jsem ve skupině nejlehčí roli, bylo nás sedm a šest jich bylo zatčeno přede mnou. Nemohla jsem tedy už nikoho prozradit. To bylo mé štěstí, v otázkách zrady a neubližování jsem byla velmi nekompromisní. Musela jsem však být opatrná, abych neprozradila něco, co se snad druhým podařilo zamlčet. Znamenalo to čelit nespočetným hrozbám – mohu být na samotce rok i více, oni mají čas. Zpráva „zastřelena na útěku“ vyřeší jakoukoli situaci. Vyhrůžky se týkaly i mé rodiny – mohou kohokoli z nich zavřít, vyhodit ze zaměstnání. Jindy citově vydírali: „Rodina o vás nic neví, a pokud nebudete mluvit, nikdy se nedozví ani kde jste.“ Ani vyhrožování nepřetržitým chozením beze spánku nebylo příjemné. Dnes si už ani vše nepamatuji a psaná slova nikdy nedokážou vyjádřit hrůzu a beznaděj tehdejší situace.

Probírali i mou korespondenci, kam jsem chodila, s kým jsem se stýkala, co kdo říkal, co měl na sobě, co koho zajímalo. Tyto zdánlivě neškodné otázky byly vlastně databankou pro možné vydírání dalších lidí. Pochopila jsem to až později a fungovalo to celých 40 let, pokud režim trval. Když někdy chtěli někoho „zmáčknot“, zaplavili ho náhle tolika znalostmi o něm samém, že zůstal zcela vyděšený, s pocitem, že „oni vědí všechno“.

Pokud se týkalo výsledků, nakonec ztratili „oni“ nervy dříve než já: hrála jsem trochu hloupou naivku. Vydržela jsem vždy až do doby, kdy se prořekli nebo zařvali, že přece musím vědět to či ono. Takže jsem to připustila a přece jen jsme postupovali kupředu. Musela jsem si ale stále pamatovat, co jsem už řekla a být stále ve střehu.

Bylo mi tehdy 26 let a měla jsem za sebou šťastné dětství v krásné rodině. Mládí jsem prožívala za války, bylo i černé, ale zase ne tak úplně. Optimismus šestnácti let vždy věřil v dobrý konec všeho. Obrovské naděje po válce ukončil rok 1948. Od prvního počátku mi bylo jasné, k jaké tragedii dochází. Začátek mého manželství v roce 1950 byl poznamenán vážnými nemocemi (můj manžel a maminka), ale to vše se odehrávalo v laskavých rodinných vztazích a v morálním klimatu, kde jeden druhému byl oporou. Zlo sice bylo kolem, ale nikdy nebylo zaměřeno přímo na mne.

A náhle, během jednoho dne, nastal zlom - ocitla jsem se úplně sama, bezbranná, poloslepá, vydaná organizovanému násilí. V síti fanatismu zla, který lámal duši a s každou myšlenkovou odchyldkou odsoudil k zániku i toho, kdo byl jejím nositelem. „Kdo není s námi, je proti nám.“ A kdo je proti nám, toho je třeba zničit, celého, jeho důstojnost, poslední jiskru lidství, vymýt jeho mozek. Není to člověk, ale nepřítel bez práva na existenci.

V roce 1953 byl zatčen generální tajemník KSČ Slánský a zemřel Stalin. Ve vyšetřovacích metodách bylo zastaveno ve většině případů fyzické násilí, přesněji řečeno mučení. Ale psychické týrání bylo dovedeno k mistrovství a pokračovalo dál. Dovedlo ponížit člověka až v samé podstatě středu jeho bytí, zničit naději i víru ve vůbec nějakou budoucnost. Také otupit, nebo dovést i k psychickému kolapsu či šílenství. K tomu hlad, zima a nespaní ničily i tělo. Člověk jako psychofyzická jednotka, pokud nebyl vybaven zvlášť velkou vnitřní odolností, se hroutil. Několikrát jsem slyšela z některých cel, jak někdo psychicky nevydržel a bylo slyšet zoufalé volání: „Pomoc! - Nemohu dýchat! – Dusím se! – Umírám!“ atd. Nedělo se nic, hlas volal i hodinu, až zmlkl. Po několika týdnech mé vazby začal zcela blízko mé cely naříkat další mužský hlas. Chvilí tichého kvílení střídalo hlasité volání o pomoc: „Otevřít! – Vzduch!“ – zoufalství v hlase bylo zřejmé. Někdy bylo slyšet otvírání dveří a nadávky. Ale potom zvolili ten nejhroznější trest: nijak nereagovali. Celé hodiny hlas křičel, prosil – ale bylo ticho. Asi po týdnu hlas slábl a měnil se v těžké, nesrozumitelné vzlyky. A najednou bylo ticho. Myslím, že toho člověka nechali zešílet. Nikdy jsem se nic konkrétního nedozvěděla.

Kdo neprožil hrůzu samoty v cele, nikdy nepochopí, jak je strašná beznaděj, bezmocnost a úzkost, které člověka zaplavovaly. Jednou jsem se také setkala s vězeňským lékařem – vysoký, silný, se zcela neosobním pohledem. Vešel do cely – dodnes nevím proč. Díval se na mne štítlivě, jako na obtížný hmyz a opět odešel. Od té doby chápu, že v koncentračních táborech dělali lékařské pokusy na živých lidech. Ostatně, tušila jsem to a později mi to bylo potvrzeno, že právě v Ruzyni někteří gestapáci předávali své zkušenosti s vyšetřováním vězňů.

To byl tedy svět, který mne náhle obklopil. Není možné popsat dlouhé dny, týdny, měsíce, které sestávaly z nekonečných vteřin. Přetrvávalo jen vědomí všudypřítomného zla a úplné nejistoty, jinak se nedělo vůbec nic. Sedět tvář k okénku nebo chodit tři metry sem – tam, tam – sem. Celé hodiny a dny bez konce. K tomu dlouhé noci beze spánku. Toto nadčasové „nic“ bylo přerušováno jen hrůzou nepravidelných výslechů, často v noci. Co všechno se promítalo v mysli, kam až dospěly myšlenky... Tomu, že jsem si zachovala psychické zdraví, jsem vděčila asi dobrému základu a pevné stabilitě z dětství, Boží pomoci a také svému mládí. Cítila jsem, že Bůh je stále se mnou. Pomáhala mi i moje životní filozofie. I v těchto podmínkách jsem stále byla přesvědčena, že to, co jsem udělala, bylo správné. Když jsem stála při výslechu bezmocně u zdi a několik estébáků na mne střídavě řvalo, dokázala jsem na ně pevně hledět a myslet si: „Neponižují mne, ponižují sami sebe.“

Ponižují svou vlastní lidskost, ne moji.“ Toto poznání mi pomáhalo celé roky, v kriminále i při životě v totalitě.

To, že jsem nikdy (ani dnes) nelitovala toho, co jsem udělala, bylo pro mne strašně důležité. Jediné, čeho jsem hluboce litovala, byla bolest, kterou jsem připravila svému manželovi a rodičům.

Měla jsem, i v tomto naprosto zruďném prostředí, vždy jasné přesvědčení, že jsem jednala v zájmu pravdy, v zájmu boje proti lži a násilí. I v zájmu svobody pro budoucnost. Tento názor sdílím dodnes, i když po návratu jsem se často setkala s otázkou: “A cos z toho měla? Vždyť to ani nic nezměnilo!“ Myslím si, že každý dobrý čin odporu má svůj význam. U totalitních režimů boří zdání jejich všemocnosti, ukazuje, že i hrozbě strachu není nutno podlehnout – a to doma i na poli mezinárodním. Mimoto věřím, že nejen činy, ale i myšlenky jsou energie, které formují život ve světě. Ještě před zatčením jsem viděla film Sedmý kříž podle románu Anny Sedlmeierové. Film o obětech nacistického režimu v Německu. Část děje vyjadřovala myšlenku, kterou potvrzují dějiny: pravda nevíteží náhle. Boj se zlem bývá dlouhý. Příkop, přes který je nutno se dostat, musí být nejprve zaplněn těly bezejmenných obětí, aby vítězové mohli přejít. Moje víra, že život má smysl jen v napomáhání dobrému, se ve mně rozvíjela od mého mládí (dnes je to nemoderní a plné patosu, ale já přesto stále věřím, i v době postmoderny, že existují alespoň základní, trvale platné lidské hodnoty). Tyto věci mi byly i uprostřed tohoto utrpení jasné.

Ale nepomáhalo to proti tomu, aby se čas nestal jen těžce zvladatelným protivníkem, hradbou vteřin posunujících se neznatelně kupředu. Člověk bez podnětů, zcela izolovaný od světa. Nekonečné kroky tři metry dlouhou celou, sem – tam, tam - sem, stále dokola. Nebo sezení na tvrdé stoličce, ruce směrem k okénku pro bachaře, oči upřené někam do neznáma. Jen myšlenky mohly překonávat tyto hranice. Mohly snít o domově, o jiném světě, nebo se také propadat do zoufalství.

Vteřina za vteřinou, jedna za druhou, všechny stejné. Vteřiny, hodiny, dny a měsíce. Ano, měsíce. Kolikátého je dnes vlastně? Nebylo vůbec snadné udržet vědomí správného data. Jeden den za druhým, úplně stejný. Ticho nebo řev. Hlad, zima, noc beze spánku. Ve dne zákaz usnout. Jednou mne spánek při sezení na stoličce přece přemohl. V tom okamžiku byli dva estébáci v mé cele a řvali, dnes už nevím co. Nařídili mi chodit, nesměla jsem si sednout. Nikdy bych nevěřila, že člověk může usnout v chůzi. Ale asi po hodině chození se mi to podařilo. Nový řev. Přinutili mne v mrazu, který byl na cele, dát si hlavu pod vodovodní kohoutek a polít se studenou vodou. Při další chůzi jsem už opravdu neusnula.

V tomto ovzduší proběhly i Vánoce. Jednoho dne jsem si uvědomila, že podle mých časových výpočtů by měl být Štědrý den. Řev a tlučení na chodbě byly stejné jako vždycky, nic nenasvědčovalo tomu, že by to měl být den narození Ježíše, svátky pokoje a lásky. Nebyla jsem si jistá, jestli jsem se ve svých výpočtech nezmýlila. Potom nám ale brzy po obědě strčili ešus s večeří. Chléb a nedefinovatelná pomazánka. Kapr chyběl. Tak časná večeře bývala pouze v neděli. Pochopila jsem, že Štědrý den přece jen je. V kuchyni chtěli odejít dříve domů. Seděla jsem, vzpomínala na rodiče i Adu a ostatní přátele. Přemýšlela jsem i o tom, jak vzdálený je mi v tomto prostředí běžný život, jak neskutečné je poselství Vánoc.

Náhle jsem cítila, jakoby světlo na cele, které mi trvale svítilo do očí, bylo zastíněno světlem jiným. Cela byla zastíněna jasně, zcela odlišným od světla žárovky. Spíš jsem to světlo cítila, než viděla. Věděla jsem náhle zcela zřetelně, že Ježíš je zde se mnou. V mém nitru se rozhostil pokoj a mír. Radost, navzdory všemu.

Ten Štědrý večer byl nakonec krásný. Už nikdy, v žádném pozdějším večeru, se mi tento pocit nevrátil.

Zima postupovala, topení většinou nefungovalo. V mrazivé cele jsem se myla ledovou vodou a cvičila. K ohromnému řehotu estebáků, kteří to pozorovali okénkem. Kupodivu jsem však neonemocněla.

Výslechy postupovaly. Často v noci, oči zavázané vždy už v cele, postrkování po chodbách dál až k místnosti, kde čekal můj hlavní vyšetřovatel. Přicházeli i další, vždy se jich několik střídalo. Slyšela jsem nejrůznější výhrůžky – mohu na samotce být několik let, mít zákaz spánku i sezení, což znamenalo chodit ve dne i v noci. Později jsem se dozvěděla, že to nebylo výjimečné, po několika dnech se každý totálně zhroutil. Slyšela jsem, že mohou zavřít manžela i tatínka, nebo mohou všechny vystěhovat z bytu. Slova „zastřelena na útěku“ často opakovali. Dozvěděla jsem se také, že nebezpečnější je „farář bez kutny, než ten s kutnou“ – týkalo se to mého manžela.

Jindy zase hráli na citovou stránku (chtěli, aby to, co sami zavinili, cítil vězeň jako svou osobní vinu). Připomínali mi, jestli vím, jak moje rodina trpí, když o mně nic neví. „Kdybyste vypovídala, mohla byste napsat domů.“ To, že doma trpí, mi nemusel nikdo připomínat. Měla jsem nejhodnější rodiče, maminku těžce nemocnou a Ada byl jistě zoufalý. To, že nedali rodině žádnou zprávu, bylo promyšlené týrání. Nejistota byla to nejhorší.

Přesto má hlava zůstala jasná, můj postoj „nesehnutý“. Věděla jsem, že za žádnou cenu nesmím nikomu ze spoluvězňů ublížit. To jsem také dodržela. Dokázala jsem čekat a odolávat, až sami řekli, co vědí. Moje trpělivost byla přece jen větší než jejich. Nakonec vždy ve vzteku vykřičeli, že to či ono musím přece vědět a já jsem to mohla doznat.

Překulil se nový rok 1954 a došlo k podpisu protokolu. Vězeň neměl žádnou šanci. O nějakém právu či právníkovi nebylo ani řeči, nepřipouštěla se ani diskuse o tom, co napsali. Doznala jsem, že jsem chtěla poškodit státní zřízení a zhanobila je ve svém článku o Masarykovi. Podepsala jsem. Potom jsem dostala stránku nalinkovaného papíru a mohla jsem napsat domů. Stáli netrpělivě nade mnou a já jsem psala roztrřesenou rukou, že jsem zdravá, v pořádku a ať nemají starosti.

Estébáci se mne zeptali, jestli nemám nějaké přání. Měla jsem: vrácení brýlí a snad nějakou knihu. Přívětivě se smáli a nesplnili ani jedno.

Protokol byl podepsán, ale v mé cele se nic nezměnilo – vteřiny byly stále delší a delší. Potom však přece nastala proměna, byla jsem jak na jiném světě. Jednoho dne se dveře otevřely a do cely byla strčena dívka ve vězeňském úboru. Byla to Milada, vyšší, štíhlá, vyšetřovaná v rámci jiné skupiny a byla z Prahy. Konečně jsem se dozvěděla, kde jsem. Podle okolních zvuků určila, že jsme na Ruzyni.

Život se zcela změnil. Mohly jsme si povídat, vzpomínat i věřit v lepší budoucnost. Strašné osamění skončilo, ve chvílích malomyslnosti jsme se mohly podepírat, beznaděj byla menší.

Tato má radost však netrvala ani tři týdny. Jednoho dne mne nechali obléct do civilních šatů, ve kterých jsem přijela, a zavázali mi oči. Šaty mi připadaly úplně neskutečné, sáhla jsem si na ně a nemohla jsem uvěřit, že jsem je ještě před několika měsíci nosila jako relativně svobodný člověk. Se zavázanýma očima mne dostrkali k antonu. Auto bylo zřejmě rozděleno na několik malých, od sebe oddělených, temných komůrek, se sedačkou a uzamykatelnými dveřmi. Okénko žádné. Rozjeli jsme se a já jsem seděla ve tmě a představovala jsem si města, lidi a

krajinu - svět, který mi připadal úplně neskutečný. To, že lidé chodí po ulicích, nakupují, baví se – to vše mi připadalo jako neskutečný film.

Jeli jsme dlouho, celý den o hladu a žízni, v hrozně zimě, bez představy, kam mne vlastně přesunují. Když jsem tiše zaklepal na boční stěnu, dostala jsem odpověď, ale tehdy jsem ještě neznala morseovku, takže jsem nic nezjistila. Kterýsi estébák dostal záchvat „lidskosti“, odemkl a nabídl mi cigaretu. Odmítla jsem a byla jsem moc ráda, že nekouřím. Před ztuhnutím a omrznutím mne zachránily mé cviky. Dělal jsem do omrzení desítky polodřepů (na celé dřepy nebylo v kabině místo) a různě jsem mávala rukama. Když mne večer vysadili ve vězeňském dvoře, mohla jsem stát na vlastních nohách. Vezli několik vězňů a koutkem oka se mi podařilo zahlédnout, že jsou zde i mí „spolumukli“. Zdeněk Kessler byl tak ztuhlý, že spadl na zem. Co s ním udělali nevím, poněvadž mne rychle odváděli pryč.

Po chvíli jsem pochopila, že jsem v Brně, ve staré věznici na Cejlu. Nastala nová etapa mé dlouhé pouti.

Oprýskaná, prastará věznice budila děsivé pocity ze zcela jiných důvodů než Ruzyň. Tmavé, dlouhé chodby, obrovské místnosti, vše omšelé, holé, špinavé. Budova nepoznala rekonstrukci a taková modernizace, jako vodovodní kohoutky a splachovací WC, se jí zdaleka *vyhnula*. Alespoň v prostorách pro vězně. Bachaři měli stejně blízko k nadávkám a vyhrůžkám jako na Ruzyni, přece většinou odpověděli na otázku, i když po svém. Prostředí bylo tvrdé a hrubé, ale nelidská osamělost ustala.

Zavedli mne do velké místnosti, kde na mne zvědavě hledělo několik párů očí. Dostala jsem své brýle a na chodbě byla polička, na kterou mi poprvé uložili můj kartáček na zuby, který jsem měla při zatčení už připravený.

Na cele bylo pět mladých děvčat, prostitutky a zlodějky, tři z toho byly Romky. V místnosti byl dlouhý, dřevěný stůl a dvě lavice. V rohu bylo několik složených slamníků a dek. Také tam byla zástěna a za ní stál kýbl – „žanek“. Vynášel se 1x denně. Komfortní WC. Jinak byla místnost zcela holá. Vše odřené, špinavé. Ve dne pološero, večer slabá žárovka, která se na noc zhasla. Okna byla ze tří čtvrtin šedě zamalovaná, horem pronikalo trochu světla.

V určitou dobu zadrnčel zvonek (hodinky nikdo neměl) a děvčata si vzala každá nějaký slamník a deku, položily je do řady ve středu místnosti a lehly si. Slamník a deka zbyly i pro mne. Slamník už jistě zažil mnoho vzdechů a slz a deka určitě neviděla vodu už mnoho let. Hadrovitý oblek (pánská halena a kalhoty), který jsem vyfasovala, sloužil ve dne i v noci. Hygiena byla cizí pojem, ale za dané situace na to člověk ani nemyslel.

Za chvíli zadrnčel opět zvonek, zhaslo se světlo a muselo být úplné ticho. Před usnutím jsem měla nádherný zážitek. Někdo z předchozích vězňů vyškrábal v zamalovaných oknech malý otvor – a tímto otvorem svítila hvězda! Viděla jsem ji! Prvního posla mého bývalého života a chtěla jsem věřit, že i naděje. Nikdy mi žádná hvězda nepřípadala tak krásná. Potom jsem po dlouhé době poprvé tvrdě usnula.

Ráno nás budilo opět drnčení budíku. Bylo to asi velmi časně, ale nikdy jsem se nedozvěděla, v kolik hodin to bylo. Složily jsme slamníky a deky. Jídlo strkali chodbaři (mukli k této činnosti určení) v ešusech na celu. Děvčata tvrdila, že do žbrundy, zvaná káva, dávají brom. Nevím, jestli to byla pravda.

Musela jsem si zvykat na zcela nový průběh dne. Začínala jsem se seznamovat s brněnským podsvětím, naštěstí mi pomáhal můj přirozeně dobrý vztah k lidem. Za celou dobu mého pobytu se na cele vystřídal dost velký počet prostitutek, které ovšem nebyly zatčeny za svou hlavní činnost, ale za okrádání zákazníků nebo i plánované loupeže. Také se o tom se smíchem bavily, jak mužské úspěšně obíraly, ti to většinou nehlásili, takže tato činnost byla výnosná. Také se pochechtávaly, když si

sdělovaly, jaké praktiky platily na staré dědky a co zamotá hlavy zelenáčům. Mé znalosti vzrůstaly i v jiných oborech – jak krást v tramvaji, v bytě, na plovárně, v restauraci atd. Bavila nás i jedna starší Romka, která kradla králíky, tehdy hojně chované. Vylomila plot, nebo jej přelezla, králíkovi zakroutila krkem a šup do pytle. To potom byla bašta. Jednou měla smůlu, ale s rizikem se musí počítat, stejně půjde za chvíli domů (při tomto popisu si jasně uvědomuji rozdíly mezi tehdejší kriminalitou a jejím posunem po roce 1990 a dále).

Na cele byl celý den hluk a křik. Děvčata povídala jedna přes druhou, slyšela jsem mnoho srdceryvných příběhů, které začínaly tím, že sedí nevinně. Vypravovaly i mnoho ze života, v jejich psychologii dominoval dnešní den a životní hodnoty chyběly. Temná zákoutí jejich životů mnoho vysvětlovala. Naučila jsem se hantýrku brněnského podsvětí, v uších mi zněly pouťové šlágry o tom, jak milý milou opustil. Emocionalita byla silná, životní hodnoty slabší, slova se nekryla s činy. Téměř denně vznikaly hádky, někdy i rvačky, nespoutaný křik. Někdy vtrhl dovnitř bachař, všem vyhrožoval, ale postih nebyl.

Stála jsem mimo tyto spory, ale několik dnů jsem řešila s jednou dívkou vztah s jejím manželem. Tvrdila, že má jinou a že ji chce opustit. Radila jsem jí s nejlepšími úmysly, jak manželství zachovat, až se ke mně přitočila jiná Romka a špitla mi do ucha, že žádného manžela nemá a dvě děti mají každé jiného otce. To byla pro mne nová zkušenost a poučení, které mi bylo v těchto dobách velmi užitečné. Ostatně užitečné je až do dnešních dnů.

Chování bachařů bylo i zde hrubé, nadřazené, křik byl zcela běžný. Ale pro mne to byla úleva, že jejich chování nebylo tak hrůzně neosobní. Občas se objevil i záblesk lidského chování, který byl však mnohonásobně vyvážen tvrdým zacházením s politickými vězni, hlavně muži. Bylo zde i několik bachařek, jedna z nich byla relativně slušná, snad se u ní objevil i záblesk soucítění. Já jsem měla na vězeňských hadrech bílou pásku na rukávě, což znamenalo, že se jedná o politického vězně. Nosila jsem ji s velkou hrdostí, i když pro bachaře to bylo znamení „zvláště nebezpečná.“ Aspoň trochu jsem se odlišovala od světa kriminálních.

Ve dne jsem mohla sedět na lavici nebo chodit po cele. Utíkat se do vlastních myšlenek nebylo ve stálém hluku možné. Musím říci, že dnes, po padesáti letech, mi tato děvčata, která se často střídala, splývají. Žádná mi neutkvěla v mysli, ani ta, která, když šla domů, mne žádala o adresu. Slibovala, že u nás vyřídí pozdravy a řekne, jak žijeme. Pozdravy vyřídila, ale současně požádala mým jménem, aby mi do hlavní budovy, na WC, nosil manžel jídlo - máslo, čokolády, peníze atd. – budu si to moci vyzvednout. To, že tam manžel nosil spoustu věcí, které vždy do druhého dne zmizely, jsem se dozvěděla až po svém návratu. Nedávat adresu domů – to bylo jedním z hlavních pravidel života zde. Nedalo se věřit nikomu. S jistotou si dokonce vzpomínám, že jsem občas přemýšlela o tom, jestli nemám požádat o přeložení na samotku, s kterou jsem měla tak trpké zkušenosti.

Na krátkou dobu byl můj život radostnější. Byl rok 1954, doba, kdy se chystal velký proces s našimi prominentními hokejisty. Tehdy přišla na naši celu mladá dívenka, také politická. Bylo jí 18 a neudělala vůbec nic. Byla pouze dívkou jednoho ze zatčených hokejistů. Byla úplně vyděšená a bezradná, výslechy měla tvrdé. Myslím, že jsem jí tehdy byla oporou. Ona mi zase sdělila novinky z politiky a světa „živých“. Asi po čtrnácti dnech byla před soudem propuštěna domů – byla těhotná. To ovšem nebyl vždy důvod k propuštění. Mnohá děvčata potratila pro kopání a surové zacházení, jiná musela родit ve věznici (hlavně na Pankráci).

Jednou se stalo, že jsem si rozsedla brýle. Byl to můj největší poklad, který jsem zde vlastnila. Byla jsem zoufalá, ale kupodivu jsem dostala povolení jít k očnímu

lékaři. V doprovodu bachaře mne zavezl anton do nemocnice u Sv. Anny. Nejvyšší patro bylo oddělením pro vězně. Při čekání na chodbě jsem se setkala s dalším muklem. Naši bachaři se spolu bavili a já dodnes nechápu, jak jsem se naučila asi během deseti minut morseovku. Tu jsem později často potřebovala. Potom mne bachař zavedl k civilní oční lékaře. K mému překvapení to byla známá naší rodiny, MUDr. Květa Kvapilová. Byla úžasná a duchapřítomná. Zády k bachařovi mi sdělila, že vyřídí mým rodičům vzkaz. Při vyšetření zase postavila zády k bachařovi mne. Vzkaz vyřídila. Co jiného jsem mohla říci, než že jsem zdravá a vše dobře snáším. Částečně to byla pravda. Kupodivu jsem byla zdravá. Zimu, trochu menší než na Ruzyni, jsem snášela a i můj žaludek zpracovával ty hrozné výtvary, zvané jídlo. Počkal až na můj návrat domů – potom se objevily vředy na dvanácterníku.

Že vše dobře snáším, to bylo ovšem smělé tvrzení. Slzy jsem polykala dovnitř, nebo spíše jsem už žádné neměla. Předlouhé monotónní časové úseky byly naplněny nejistotou a obavami z budoucnosti. Bylo to čekání na soud.

Žádné výslechy už neprobíhaly. Jednou jsem byla dovedena do jakési kanceláře v budově „k pánovi ze soudu“, jak mi bylo řečeno. Suše mi sdělil, že soudní jednání se připravuje a můj hanebný čin je kvalifikován jako velezrada a špionáž. Za snahu rozvrátit socialistickou republiku jsou mnohaleté tresty. Někteří moji spoluviníci mohou očekávat i trest absolutní. Mráz mi běhal po zádech. Věděla jsem, že popravky nebyly tak výjimečné a to, co kdo dělal, vůbec nerozhodovalo. Věděla jsem, že Zdeněk a Mirek, mí přátelé, byli ve skupině důležití. Ostatní jsem tehdy neznala a také jsem nevěděla, že Zdeněk byl vedoucím skupiny.

Neznámý muž dále nezřetelně zamumlal, že rodiče mi obstarali právníka. Zeptala jsem se, jestli s ním mohu mluvit. Odpověď byla stručná: „Ne!“ Cíle tohoto slyšení bylo dosaženo. Vrátila jsem se úplně zdeptaná, i když ani ne tak kvůli sobě, ale kvůli klukům.

Na cele se mi podařilo v dalších dnech navázat krátké přátelství. Zkoušela jsem nově naučenou morseovku ťukáním na sousední zeď. Tentokrát jsem měla štěstí. Komunikace probíhala docela dobře. Vedle byl umístěn mladý muž, Jarda, po útěku z Jáchymova. Byl to politický vězeň, odsouzený na 15 let. Po čtyřech letech se pokusil o útěk, který se nezdařil. Byl bit a týrán, téměř zahynul v korekci. To vše jsem se dozvěděla ťukáním. Problém pro mne nebyl zprávu vyťukat, ale přečíst, i to jsem se však naučila. Ťukali jsme vždy po pravidelném nahlédnutí bachaře do okénka. Jarda teď čekal na nový soud. Vzájemně jsme se povzbuzovali. Šlo to několik dnů, ale zrada na sebe nedala dlouho čekat. Děvčata na cele projevovala zdánlivé porozumění, ale podrazila mne. Na celu vtrhl bachař a odvedl mne k výslechu. Zažila jsem asi hodinu křiku a vyhrožování. Zjišťovali, jaké státní tajemství jsem se dozvěděla. Situaci jsem zvládla dobře – skoro nic jsem nerozluštila, nic nevím. Hrozba, že teprve uvidím, co je kriminál a korekce, se neuskutečnila. Nakonec mne zavedli zpět na celu. Děvčatům jsem nic neřekla, nemělo by to smysl. Můj spolumukl asi dopadl hůře. Přemístili jej někam jinam. Dost často jsem na něj myslela, ale nikdy jsem se nedozvěděla, jaký byl jeho další osud.

Dny se táhly, naplněny nejistotou a vnitřním osamocením. Ale čas se přesto posunoval. Zima pomalu ustupovala a byl březen, ohlašující jaro. Jaro se ovšem dalo tušit jen v těch nejvnitřnějších představách. Bíle zamalovaná okna stále propouštěla jen trochu světla do šeré místnosti. Někdy jsem vylézala na okenní parapet a pokoušela se zahlédnout kousek vězeňského dvora. Zeleň žádná, naproti byla opět budova. Přicházející jaro neposlalo na pozdrav ani jediný lísteček, ale zato dole chodili někdy v kruhu vězni. Po jednom, mlčky, za přísného dozoru. Pohled byl deprimující a vyhlídka tak špatná, že stejně nebylo možno rozeznat tváře.

Jednoho dne mi bachař sdělil, že zítra mám soud. Zachovala jsem ledový klid. Dodnes si pamatuji, že večer jsem na slamníku po krátké modlitbě ihned usnula a spala do ranního budíčku. Své nervy v mládí obdivuji.

Je to zvláštní, ale vzpomínky na soud sestávají jen z nejasných a útržkovitých představ. Byl 19. březen a všude slavili svátek Josefové. V naší skupině žádný nebyl.

Soud znamenal opět oblečení civilních šatů, dále cestu antonem, ve kterém vezli celou naši sedmičlennou skupinu. Kromě mne měli všichni pouta. Bachařů tam bylo několik, ale přesto jsme se posuňky mohli trochu dorozumět. Ale nejhlavnější pro mne bylo to, snad důležitější než rozsudek, že jsem v soudní síni po tolika měsících uviděla své rodiče a manžela! Snažila jsem se vypadat vesele, ale v jejich tvářích byla vepsána taková bolest a starost, že na to nikdy nezapomenu.

Různými pohledy, posunky a kradnými slovy jsme domlouvali se spolusouzenými. Mirek naznačoval, že je jedno jak soud dopadne, že „to stejně brzy praskne.“ To byla ovšem trvalá naděje všech muklů – jak známo, naděje umírá poslední. Žije z víry a náznaků a realitu nebere v úvahu. Já jsem, bohužel, tuto naději nikdy nesdílela (ani později), ale raději jsem mlčela.

Přisedících bylo několik, tváře i hodnosti mi splývají. Víím, že prokurátor se jmenoval Hanák, jméno soudce, v současnosti snadno zjistitelné, nevím.

Dnes, po naší rehabilitaci, jsem si v soudním spisu přečetla :“... Je prokázáno, že zločinecká činnost obžalovaných ... byla zaměřena na zničení lidově demokratického zřízení v Československu, za kterýmžto cílem vešli v přímý styk s čsl. zrádnou emigrací, stojící ve službách amerických imperialistů, od kterých dostávali pokyny a instrukce k velezrádné a špionážní činnosti a které také předávali získané špionážní zprávy.“ Soudní rozhodnutí, strana 7. Dnes je to směšné, směšné to bylo i tehdy, ale vzhledem k důsledkům, které následovaly, to tak nebylo vnímáno.

Soud trval celý den, částečně byl veřejný, částečně tajný, i když údajně špionážní zprávy by se klidně daly přečíst v novinách. Naše skupina předávala spíše sociologické rozborů situace a života. Při této příležitosti také můj právník jedinkrát promluvil a zapochyboval o tom, jestli moje činnost byla špionážní. Byl tvrdě napomenut, aby mlčel a on si to vzal k srdci. Byl to známý mého tatínka a jistě mi chtěl pomoci. Ale strach vládl všude a stejně by mně nepomohl a sobě ublížil.

Musela jsem odpovídat na stovky otázek, jak co bylo, co jsem tím sledovala, slyšela jsem stále dokola, jak jsem hanobila náš lid tím, že jsem hájila „toho zločineckého imperialistu Masaryka“. Myslím, že i zde jsem obstála – viz soudní protokol. Snažila jsem se, aspoň docela málo, obhájit některé své názory. Málo? Člověk, který neprožil drcení lidské podstaty a jeho posledních odolávajících sil, nezažil ničivou mašinerii a nelítostnou odcizenost výslechů a soudů – to nikdy nepochopí. Ovzduší poprav, zatýkání rodinných příslušníků, měsíce nebo i roky samovazby, to změnilo každého. To, že jsem u soudu neprohlásila ani jednou, že svých činů lituji, byla tehdy opravdu statečnost. Zdeněk Kessler mne za to později pochválil a řekl, že jsme byli jenom dva.

K večeru proces končil. Rozsudek smrti, díky Bohu, nebyl vynesena. Soudní mašinerie se tehdy trochu zmírnila, poněvadž to byla doba po procesech se straníky z vlastních řad, po odsouzení Slánského a také po smrti Stalina. Zdeněk byl odsouzen na 17 let, Mirek na 12 let a mně byly přičteny 4 roky. Důvod velezrada a špionáž mi zůstal. Bylo to směšné, ale byla to realita.

Po skončení procesu byly tím nejdůležitějším pohledy do řad účastníků – úsměv pro manžela a rodiče. Tolik jsem se snažila jim pohledem říct, ať nemají obavy, že vše vydržím a vše bude dobré – ale asi se mi to nepodařilo, i když z jejich

strany byly vysílány také povzbudivé signály. Byla to velká opora mít pevné a dobré rodinné zázemí.

Moji spoluodsouzení se tvářili také statečně. Mirek s úsměvem sděloval opět šeptem, že do roku jsme všichni doma. To bylo naposled, co jsme se navzájem povzbuzovali - následovaly dlouhé roky těžkého života v lágrech. Pro mne tři, pro kluky 10 let do amnestie. Byla to neskutečná vláda zla a dnes, po padesáti letech od mého návratu, stále otevřená. Zlo nebylo pojmenováno ani potrestáno.

Je nemožné slovy vyjádřit, co vězni tehdy prožívali pod systémem, který plánovitě drtil jednotlivce až do kořenů jeho bytosti. Ale proti síle zla stála síla ducha, která čerpala odhodlání a naději z věčných zdrojů přesahujících člověka.

Ted' mne čekaly tvrdé roky v komunistických lágrech v Želiezovcích a Pardubicích. Tato léta pomáhalo přetrvat lidské přátelství, které má obrovskou sílu a přetrvává dodnes.

Návratem domů ovšem pronásledování režimu nekončilo. Nejprve jsem nemohla sehnat jakoukoliv práci, potom z protekce v Montovaných stavbách místo ve skladu, za 800,- Kčs hrubého a 680 Kčs,- čistého. Po několika letech následovala práce ve Službách města Brna až do roku 1973, kdy jsem (po uvolnění kolem roku 1968) dokončila dálkové studium psychologie a nastoupila jsem do Pedagogicko psychologické poradny. Do té doby zemřel v roce 1968 můj tatínek i manžel a maminka velmi těžce onemocněla.

Je to padesát let od mého zatčení. Už asi nebudu mít sílu psát pokračování. Svět se velmi změnil, snad až příliš vzhledem k hodnotám, které političtí vězni vyznávali a doufali, že budou jednou uskutečněny. Nic z toho se nestalo. Přesto jsem přesvědčena, že léta, kterými jsem prošla já, i ti ostatní, nebyla zbytečná. Svět se posunuje kupředu ke svému určení jen pravdou, láskou a obětí. Jen mám pocit, že stále méně lidí této pravdě rozumí.

Copyright: Eva Mádrová, 2008

Psáno 2006 – 2008

Kontakt – rodina: [vlt@madr.cz](mailto:vlt@madr.cz)